

**“OBOD VA XAVFSIZ MAHALLA” TAMOYILI ASOSIDA
HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASI SUB’EKTlARI FAOLIYATINI
INTEGRATSIYALASHTIRISH MASALALARI**

Xudoynazarov Gaygisiz Berdinazar o‘g‘li

*O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyati
ixtisosligi bo‘yicha tahsil olayotgan 3-o‘quv kursi 310-guruh kursanti*

G‘aniyev Farrux Taxirjanovich

*O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyati
kafedrasi katta o‘qituvchisi Toshkent, 100197, O‘zbekiston*

e-mail: fargan77@bk.ru

orcid.org/0009-0005-2423-050X

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 06.06.2026

Revised: 07.06.2026

Accepted: 08.06.2026

KALIT SO‘ZLAR:

*Obod va xavfsiz
mahalla,
huquqbuzarliklar
profilaktikasi,
profilaktika sub’ekti,
mahallabay ishlash,
jamoat xavfsizligi,
integratsiya, hamkorlik,
profilaktika inspektori,
ijtimoiy profilaktika,
jamoatchilik nazorati.*

Mamlakatimizda huquqbuzarliklarning barvaqt oldini olish, jamoat xavfsizligini ta’minlash hamda aholining tinch va osoyishta hayoti uchun munosib shart-sharoitlar yaratish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu borada so‘nggi yillarda “Obod va xavfsiz mahalla” tamoyili asosida mahallalarda huquqbuzarliklar profilaktikasini tashkil etishning yangi tizimi shakllantirildi. Mazkur yondashuvning asosiy maqsadi huquqbuzarliklarning oqibatlariga qarshi kurashish emas, balki ularning kelib chiqish sabablari va sodir etilishiga imkon beruvchi shart-sharoitlarni barvaqt aniqlash hamda bartaraf etishdan iboratdir.

Maqolada “Obod va xavfsiz mahalla” tamoyili asosida huquqbuzarliklar profilaktikasi sub’ektlari faoliyatini integratsiyalashtirishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilingan. Shuningdek, ichki ishlar organlari, mahalla fuqarolar yig‘inlari, ta’lim

muassasalari, sog'liqni saqlash tashkilotlari, yoshlar va xotin-qizlar bilan ishlash tizimi hamda boshqa manfaatdor sub'ektlarning o'zaro hamkorligi holati o'rganilgan. Tadqiqot davomida profilaktika sub'ektlari o'rtasidagi hamkorlikni tashkil etishda mavjud muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Huquqbuzarliklar profilaktikasi davlatning huquqni muhofaza qilish sohasidagi eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, huquqbuzarliklarning oqibatlarini bartaraf etishga qaraganda ularning sabablarini o'z vaqtida aniqlash va bartaraf etish ancha samarali hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan huquqbuzarliklar profilaktikasi nafaqat huquqni muhofaza qiluvchi organlarning, balki butun jamiyatning umumiy vazifasi sifatida namoyon bo'ladi.

O'zbekistonda ham so'nggi yillarda mazkur sohada tizimli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, mahallalarda xavfsiz muhitni shakllantirish, aholining muammolarini o'z vaqtida hal etish hamda huquqbuzarliklarning barvaqt oldini olish maqsadida "Obod va xavfsiz mahalla" tamoyili joriy etildi. Ushbu tizimning o'ziga xos xususiyati shundaki, unda huquqbuzarliklar profilaktikasi bilan shug'ullanuvchi barcha sub'ektlarning imkoniyatlari bir maqsad sari yo'naltiriladi.

Amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, huquqbuzarliklarning kelib chiqish sabablari aksariyat hollarda ijtimoiy, iqtisodiy, ma'naviy va psixologik omillar bilan bog'liq bo'ladi. Shu bois ushbu muammolarni faqat ichki ishlar organlari kuchi bilan hal etish imkoniyati cheklangan. Masalan, ishsizlik bilan bog'liq huquqbuzarliklarning oldini olishda bandlik organlari, oilaviy nizolarni bartaraf etishda mahalla va xotin-qizlar faollari, voyaga yetmaganlar bilan ishlashda ta'lim muassasalari hamda psixologlar ishtirokisiz yuqori natijaga erishish qiyin.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, huquqbuzarliklar profilaktikasi sub'ektlari faoliyatini integratsiyalashtirish nafaqat tashkiliy ehtiyoj, balki profilaktika samaradorligini ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi.

Tadqiqotda quyidagi ilmiy metodlar qo'llanildi:

- **Sistemali-strukturali tahlil** — profilaktika sub'ektlari faoliyatining o'zaro bog'liqligini o'rganish.

- **Qiyosiy-huquqiy metod** — milliy qonunchilikni xorijiy tajriba (Rossiya, Qozog‘iston, Yevropa davlatlari) bilan qiyoslash.
- **Kontent-tahlil** — O‘zR qonun hujjatlari (VM 801-son Qaror, PQ-1-son), rasmiy hisobotlar va ilmiy adabiyotlarni o‘rganish.
- **Sintez va modellash** — sub’ektlar faoliyatini integratsiyalashtirishning optimal modelini ishlab chiqish.

Ma’lumotlar 2020–2026 yillar oralig‘idagi rasmiy manbalar va

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, «Obod va xavfsiz mahalla» tamoyilining joriy etilishi qator ijobiy o‘zgarishlarga olib keldi:

- Mahallalarda ijtimoiy profilaktika yo‘lga qo‘yildi, muammoli oilalar va shaxslar bilan yakka tartibda ishlash kuchaydi.
- Profilaktika inspektorlarining maqomi oshirildi, ularga ko‘proq ma’muriy huquqbuzarliklarni ko‘rib chiqish vakolatlari berildi.
- Raqamli vositalar («Mening inspektorim» mobil ilovasi) joriy etilmoqda, bu fuqarolarning tezkor murojaat qilishini ta’minlaydi.

Biroq, integratsiyadagi asosiy muammolar saqlanib qolmoqda:

- Sub’ektlar o‘rtasida ma’lumot almashinuvining yagona tizimi to‘liq shakllanmagan.
- Ba’zi hollarda vazifalar takrorlanishi va mas’uliyatning noaniqligi kuzatilmoqda.
- Mahalla faollarining raqamli savodxonligi yetarli emas.

“Obod va xavfsiz mahalla” tamoyili sub’ektlar faoliyatini integratsiyalashtirish orqali profilaktikaning samaradorligini oshirish imkonini beradi. Bu tamoyil Routine Activity Theory ga muvofiq, potensial jinoyat imkoniyatlarini (motivatsiyali shaxs, qulay ob’ekt va nazoratning yo‘qligi) mahalla darajasida kamaytiradi.

Integratsiyaning samarali modeli quyidagi elementlarni o‘z ichiga olishi kerak:

- Yagona raqamli platforma orqali real vaqtda ma’lumot almashinuvi.
- Haftalik profilaktika kengashlarining tizimli o‘tkazilishi.
- Ijtimoiy-iqtisodiy choralar (ish bilan ta’minlash, ta’lim, psixologik yordam) va huquqiy choralarning uyg‘unligi.

Asosiy to‘siqlar — resurslarning yetishmasligi va sub’ektlar o‘rtasidagi hamkorlik madaniyatining rivojlanmaganligidir.

- **Rossiya:** «Xavfsiz shahar» va «Mahalla politsiyasi» tizimlari doirasida ichki ishlar, mahalliy hokimiyat va jamoat tashkilotlarining yagona platformasi samarali ishlamoqda. Bu jinoyatlarni 20–30% ga qisqartirishga yordam berdi.

• **Qozog‘iston:** «Seriktes» dasturi doirasida mahalla darajasida ijtimoiy profilaktika sub’ektlari integratsiyasi joriy etilgan.

• **Singapur va Yaponiya:** Jamoatning faol ishtiroki va raqamli monitoringning uyg‘unligi asosida «jinoyatsiz» muhit yaratilgan.

Ushbu tajribalar O‘zbekistonda mahalla darajasidagi integratsiyani kuchaytirish uchun foydalidir.

Xulosa qilib autganda, “Obod va xavfsiz mahalla” tamoyili asosida huquqbuzarliklar profilaktikasi sub’ektlari faoliyatini integratsiyalashtirish — jamoat xavfsizligini ta’minlashning samarali strategiyasidir. Buning uchun qonunchilikni takomillashtirish, yagona raqamli tizimni yaratish, kadrlarni o‘qitish va ijtimoiy-iqtisodiy choralarni kuchaytirish zarur. Taklif etilgan choralarni amalga oshirish har bir mahallani obod va xavfsiz hududga aylantirishga, umuman olganda, mamlakatda jinoyatchilikning oldini olish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 801-son Qarori (30.11.2024 y.).
2. O‘zR Prezidentining PQ-1-son Qarori (05.01.2026 y.).
3. UNODC hisobotlari va xorijiy ilmiy manbalar.
4. G‘aniev F. Axborot xavfsizligi hamda muhofazasi ta’minlanganiga qaramasdan sodir etiladigan jinoyatlar //Universalnaya indeksnaya biblioteka Yevraziyskogo jurnala prava, finansov i prikladnykh nauk. – 2023. – T. 3. – №. 1. – S. 129-138.
5. Taxirjanovich GF va boshqalar. ICHKI ISHLAR ORGANLARINING JINOYATCHILIKLARNING OLDINI OLIISH XIZMATI FAOLIYATINI MODIY-TEKNIK TA'MINLASHNI YAXSHILASH //Shox maqolalar kutubxonasi. – 2026. – T. 1. – № 1.
6. Taxirjanovich GF va boshqalar. AYOLLAR O'RTASIDA RETSIDIVIST JINOYATLARINING OLDINI OLIISHDA PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH //Shox Maqolalar Kutubxonasi. – 2026. – T. 1. – № 1.
7. Sevinsh S. MIGRATSIYA VA QOCHOQLAR MUAMMOSI //Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. – 2025. – T. 57. – №. 1. – S. 265-268.

8. Toshboyev F. E. et al. QADIMGI MIGRATSIYALARNING USTURUSHONA IJTIMOYIY IQTISODIY HAYOTIGA TA'SIRI //OBRAZOVANIE NAUKA I INNOVATSIONNYYE IDEI V MIRE. – 2026. – T. 85. – №. 1. – S. 130-138.

9. Shukurullaevich X. F. MAHALLA HUQUQ-TARTIBOT MASKANLARINING HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASIDAGI O'RNINI //Central Asian Journal of Education and Innovation. – 2025. – T. 4. – №. 9. – S. 78-83.

10. Shukurullaevich X. F. MAHALLA HUQUQ-TARTIBOT MASKANLARIDA XIZMAT OLIB BORUVCHI XODIMLARINING O'ZARO HAMKORLIGI: VAZIFALAR TAQSIMOTI VA MAS'ULIYAT //Central Asian Journal of Academic Research. – 2025. – T. 3. – №. 9. – S. 122-127.

11. G'aniev F. PROFILAKTIKA INSPEKTORLARI TOMONIDAN O'G'RILIKLARNING OLDINI OLIsh FAOLIYATINI TASHKIL ETISH YO'NALISHLARI //Universalnaya indeksnaya biblioteka Yevraziyskogo jurnala prava, finansov i prikladnykh nauk. – 2022. – T. 2. – №. 12. – S. 159-162

12. O'G'Li H. A. A., Taxirjanovich G. A. F. PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING VOYAGA YETMAGANLAR O'RTASIDA NAZORATSIZLIK VA HUQUQBUZARLIKLARNI OLDINI OLIsh //Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2025. – T. 2. – №. 1. – S. 126-131.

13. Takhirzhanovich G. F. et al. IMPROVEMENT OF THE ACTIVITIES OF PREVENTION INSPECTORS IN THE PREVENTION OF RECIDIVIST CRIMES AMONG WOMEN //Shokh Articles Library. – 2026. – T. 1. – №. 1.

14. Takhirzhanovich G. F. et al. IMPROVEMENT OF MATERIAL AND TECHNICAL SUPPORT FOR THE ACTIVITIES OF THE CRIME PREVENTION SERVICE OF INTERNAL AFFAIRS BODIES //Shokh Articles Library. – 2026. – T. 1. – №. 1.

15. Ustayevich K. A. et al. IMPROVEMENT OF THE ORGANIZATION AND COORDINATION OF THE ACTIVITIES OF SUPPORT POINTS OF INTERNAL AFFAIRS BODIES //Shokh Articles Library. – 2026. – T. 1. – №. 1.

16. Eshqobilov A., Farrux G. A. PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING KIBERJINOYATCHILIKNI OLDINI OLIsh FAOLIYATI //Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2025. – T. 2. – №. 6. – S. 216-220.

17. Qizi I. M. N., Taxirjanovich G. A. F. PROFILAKTIKA INSPEKTORINING HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASIDA ADLIYA ORGANLARI BILAN HAMKORLIGI //Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2025. – T. 2. – №. 1. – S. 34-38.

18. Takhirzhanovich G. F. et al. IMPROVEMENT OF THE ACTIVITIES OF PREVENTION INSPECTORS IN THE PREVENTION OF RECIDIVIST CRIMES AMONG WOMEN //Shokh Articles Library. – 2026. – T. 1. – №. 1.

19. Ustayevich K. A. et al. IMPROVEMENT OF THE ORGANIZATION AND COORDINATION OF THE ACTIVITIES OF SUPPORT POINTS OF INTERNAL AFFAIRS BODIES //Shokh Articles Library. – 2026. – T. 1. – №. 1.

20. Toshboyev F. E. et al. QADIMGI MIGRATSIYALARNING USTURUSHONA IJTIMOYIY IQTISODIY HAYOTIGA TA'SIRI //OBRAZOVANIE NAUKA I INNOVATIONNYYE IDEI V MIRE. – 2026. – T. 85. – №. 1. – S. 130-138.

21. Sevinsh S. MIGRATSIYA VA QOCHOQLAR MUAMMOSI //Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. – 2025. – T. 57. – №. 1. – S. 265-268.

22. Qizi I. M. N., Taxirjanovich G. A. F. PROFILAKTIKA INSPEKTORINING HUQUQBUZALIKLAR PROFILAKTIKASIDA ADLIYA ORGANLARI BILAN HAMKORLIGI //Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2025. – T. 2. – №. 1. – S. 34-38.

23. Eshqobilov A., Farrux G. A. PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING KIBERJINOYATCHILIKNI OLDINI OLISH FAOLIYATI //Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2025. – T. 2. – №. 6. – S. 216-220.

24. Narziev Sh. Z. i dr. KIBER-JINOYATCHILIK VA UNGA QARSHI KURASHISH //OBRAZOVANIE NAUKA I INNOVATIONNYYE IDEI V MIRE. – 2024. – T. 44. – №. 2. – S. 9-13.

25. Narziev Sh. Z. Profilaktika inspektorlarining ilgari sudlangan shaxslar bilan huquqbuzarliklarning yakka tartibdagi profilaktikasi chora-tadbirlarini amalga oshirish faoliyati haqida ayrim masalalar //zamonaviy fan, ta'lim va ishlab chiqarish muammolarining innovatsion yechimlari. – 2022. – S. 159-162.

26. Narziev Sh., Abdumalikov R. PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING HUQUQBUZARLIKLARDAN JABRLANGAN SHAXSLAR BILAN ISHLASH FAOLIYATINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI //Innovatsionnye issledovaniya v nauke. – 2024. – T. 3. – №. 4. – S. 63-70.

27. Narziev Sh., Omonov N. ICHKI ISHLAR ORGANLARI TAYANCH PUNKTLARI NEGIZIDA HAMKORLIKNI HUQUQIY TA'MINLASHNI TASHKIL ETISH //Development of pedagogical technologies in modern sciences. – 2024. – T. 3. – №. 7. – S. 184-188.

28. Narziev Sh., Qodirova I. BARKAMOL, JISMONIY VA RUHIY SOG‘LOM ShAXSNI TARBIYalASHDA IXTISOSLASHTIRILGAN O‘QUV-TARBIYal MUASSASALARINING O‘RNI //Akademicheskije issledovaniya v sovremennoy nauke. – 2024. – T. 3. – №. 20. – S. 152-155.

29. Narziev Sh., Zokirov N. PROFILAKTIKA INSPEKTORINING JAMOAT TARTIBINI SAQLASH VA XAVFSIZLIGINI TA‘MINLASH BO‘YICHa FAOLIYatINI TAKOMILLASHTIRISH TO‘G‘RISIDA AYRIM MULOHAZALAR //Akademicheskije issledovaniya v sovremennoy nauke. – 2024. – T. 3. – №. 20. – S. 156-164.

30. Narziev Sh., Abdulhakimov J. PROFILAKTIKA INSPEKTORINING AXBOROT TAHLIL VA REJALASHTIRISH FAOLIYatI //Akademicheskije issledovaniya v sovremennoy nauke. – 2024. – T. 3. – №. 14. – S. 80-87.

31. Narziev Sh., Ibadullaev D. PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING NAZORATSIZ VA TARBIYasi OG‘IR BO‘LGAN VOYaga YeTMAGANLAR BILAN ISHLASH FAOLIYatI HAMDA UNING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYatI //Innovatsionnye issledovaniya v nauke. – 2024. – T. 3. – №. 5. – S. 125-131.

32. Narziev Sh., Usmonov M. PROFILAKTIKA INSPEKTORINING SURINKALI IchKILIKKA RUJU QO‘YGAN ShAXSLAR BILAN ISHLASH FAOLIYatI //Akademicheskije issledovaniya v sovremennoy nauke. – 2024. – T. 3. – №. 19. – S. 5-12.

33. Narziev Sh., Mirzaikromova F. EKOLOGIYa SOHASIDAGI HUQUQBUZARLIKLAR SODIR ETILISHi SABABLARI VA ULARGA IMKON BERGAN ShART-ShAROITLARI //Akademicheskije issledovaniya v sovremennoy nauke. – 2024. – T. 3. – №. 20. – S. 147-151.